

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Eisnerová

Frazeologismy v hovorové španělštině

Phraseologisms in Colloquial Spanish

Praha červenec 2012

Vedoucí práce: PhDr. Anna Mištinová, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce PhDr. Anně Mištinové, Ph.D. za podporu, cenné nápady a čas strávený při konzultacích. Dále bych ráda poděkovala Janě Bakalové za inspirativní rady a korektury a Juanovi F. Domínguezovi za trpělivost a pomoc s přepisem nahrávky konverzace.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. července 2012

.....

Tereza Eisnerová

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá španělskou frazeologií na pozadí více teorií, převážně španělské a české. Je zaměřena na užívání frazeologických jednotek z pohledu pragmatiky a sociolingvistiky. Teoretické poznatky jsou následně promítány do aplikační části, která se skládá z přepisu kolokviální nahrávky a analýzy vybraných frazeologismů. Přepis nahrávky vychází z pravidel valencijské skupiny Val. Es. Co. Cílem této práce je hledání spojení mezi jazykovými projevy a mluvčími z pohledu jejich pragmatických záměrů a sociolingvistických znaků. Rozbor je prováděn na základě některých užitých frazeologických jednotek v nahrávce konverzace.

Klíčová slova:

frazeologismus, hovorový jazyk, španělština, pragmatika, sociolingvistika

Abstract

This Bachelor's thesis deals with the Spanish Phraseology. For that purpose, various theories are used; however, it is mainly based on Spanish and Czech theory. The text is focused on the use of phraseological units, which are observed from the pragmatic and sociolinguistic point of view. Consequently, theoretical facts are reflected in the practical part. This part consists of a transcription of a recording of colloquial conversation and the analysis of phraseologisms that were chosen from the transcript. The transcription is based on the rules established by Valencian research group Val. Es. Co. The goal of the thesis is to find a connection between the language discourse and the speaker from the scope of pragmatic intentions and sociolinguistic variables. The analysis is performed using phraseological units that were extracted from the recording of the colloquial conversation.

Key words:

phraseologism, colloquial language, Spanish, pragmatics, sociolinguistics

Obsah

Úvod.....	7
1 Frazologie a frazeologismy	9
1.1 Frazologie	9
1.1.1 Vývoj frazeologie	12
1.2 Frazelogismy	12
1.3 Funkce frazeologismů	13
2 Hovorová španělština.....	15
3 Frazelogismy ve vztahu k mluvčímu	18
3.1 Pragmatika.....	18
3.1.1 Pragmatika a frazeologismy v hovorové španělštině.....	22
3.1.2 Argumentace	24
3.2 Sociolingvistické znaky	25
3.3 Výzkum skupiny Val. Es. Co.	27
4 Analýza korpusu: nahrávka kolokviální konverzace	29
4.1 Přepisovací znaky.....	29
4.2 Vlastní nahrávka.....	31
4.3 Analýza použitých frazeologismů.....	40
Závěr	49
Bibliografie	50
Seznam příloh	54

Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje frazeologismům a jejich užití v registru hovorové španělštiny. Toto téma jsem si zvolila po absolvování celoročního kurzu Español Coloquial pod vedením Antonia Brize na Univerzitě ve Valencii, kde jsem měla možnost se seznámit se zdejšími výzkumnými metodami a sama participovat na tvorbě korpusu kolokviálních konverzací.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. Její ráz je především pragmatický a sociolingvistický, nezkoumá morfematiku jednotlivých frazeologismů. První kapitola má za cíl vysvětlit a oddělit od sebe některé termíny, s nimiž se ve španělské frazeologii můžeme setkat, a zároveň minimalizovat problémy mezi odlišnostmi českého a španělského pojetí frazeologie. Ve druhé kapitole definuji registr hovorové španělštiny a poukazuji na jeho mylné interpretace. Třetí kapitola je nejrozsáhlejší a zabývá se pragmatikou a sociolingvistikou, tedy spojuje jazykovou teorii s vlastnostmi a záměry mluvčího. Její závěr poskytuje informace o výzkumné skupině Val. Es. Co., z jejíž teorie vycházím. Dle mého názoru je důležité vybrat si pouze jednu teorii a tomu odpovídající jeden model zápisu korpusu, v opačném případě hrozí zmatek a nesrozumitelnost textu. Třetí kapitola má přímou návaznost na aplikační část, čtvrtou kapitolu, v níž analyzuji vlastní nahrávku kolokviální konverzace. Obsahuje tedy minimum teoretických citací a spíše se zakládá na mých vlastních závěrech.

V souvislosti s analýzou jsem si stanovila cíl odpovědět na dvě následující otázky. První, zda jsou frazeologismy nositeli dostatečného množství lingvistických a sociolingvistických znaků k tomu, aby i na základě krátkého úryvku konverzace bylo možné zařadit prezentovaný text do registru. Druhá otázka se týká frazeologismů, které mají výraznější sociolingvistické znaky. Mohou sloužit k „identifikaci“ mluvčích? Jaké výhody pro mluvčího přináší užívání frazeologismů?

Kromě splnění dvou hlavních cílů vidím největší přínos práce v tom, že může být nejen vodítkem v rámci španělské frazeologické terminologie, ale i jakýmsi mostem mezi španělským a českým pohledem na frazeologii, hovorový jazyk a pragmatiku obecně.

Teoretická část

Teoretickým těžištěm této práce je především vymezení jednotlivých pojmů a jejich charakteristiky. Budu se pohybovat ve více lingvistických oblastech, tedy především ve frazeologii, kterou následně zasadíme do kontextu hovorové španělštiny. Zásadním problémem při orientaci v terminologii a teorii je odlišnost systémů. Španělský systém a český systém používají dvě rozdílná uspořádání, nicméně v některých jazykových oblastech můžeme samozřejmě najít průnik, tedy obecně lingvisticky platné zákonitosti, které se následně odlišují v rámci přístupu lingvisty.

V oblasti frazeologie budu vycházet z literatury jak české, tak španělské, jelikož frazeologie se považuje za univerzální disciplínu, přesněji řečeno aplikovatelnou na více jazyků, kdežto v oblasti hovorové španělštiny se budeme soustředit zejména na literaturu španělskou. Důvodem použití těchto pramenů je nejen jejich širší dostupnost, ale také aktuálnost vědeckých poznatků, jelikož širší výzkum hovorové španělštiny má počátky v 90. letech minulého století.

Způsobů, jak nahlížet na hovorovou španělštinu, je hned několik. Dle mého názoru je důležité vybrat si pouze jednu teorii, jeden model zapisování korpusu, v opačném případě text působí nejasně a zmateně. V této práci jsem jako rozhodující úhel pohledu zvolila metody, o které se opírá skupina Val. Es. Co.

V souvislosti s teoretickými východisky je třeba zdůraznit, že hovorovou španělštinou se nezabývá pouze skupina Val. Es. Co. Dalšími významnými centry pro studium hovorové španělštiny jsou Universidad de Sevilla a Almería. Na sevillské univerzitě působí výzkumná skupina, která je přímo zaměřena na hovorovou španělštinu v Andalusii. Vynikají dvě studie, první „Español hablado en Andalucía“ pod vedením profesorů R. Cana a A. Narbony, ta druhá nese název „Estudio sociolingüística del habla de Sevilla“ a je pod vedením P. Carbonera. V Almerii působí výzkumná skupina ILSE, jež každoročně vydává historicky první časopis věnovaný orálnímu diskurzu. V čele této skupiny stojí profesor Luis Cortéz Rodríguez.¹

¹ MANCERA RUEDA, Ana. *Los estudios sobre el español coloquial en España: Breve panorama*. [online], 24 s. [cit. 29. 6. 2012]. https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:w9biuwRuWU8J:www.liceus.com/cgi-bin/ac/pu/ana_mancera.pdf+espanol+coloquial+universidades+espanolas&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEEShFzf4e-1xoyN9QoxCUNZ0co_v48320t_YnrrNU37Gt1MxGLD57cSnR6pIgYVI3GBMOEo5dt-

1 Frazeologie a frazeologismy

Vztah mezi frazeologismy a frazeologií je možné logicky odvodit, tedy jedná se o vztah vědní disciplíny a látky. Za nutnost považuji nejen vysvětlení obsahu obou slov, ale i vymezení použité lingvistické terminologie. Úskalí neexaktních věd ale spočívá v nemožnosti přesné definice jejich prvků, proto vždy uvádím, z jakého pramene při vymezení čerpám.

1.1 Frazeologie

Frazeologií rozumím lingvistickou disciplínu zabývající se frazeologismy. Terminologie se odvíjí od jejího vývoje jak chronologického, tak regionálního. Frazeologie je věda, která se zabývá studiem a popisem frazémů všech úrovní, kvůli jejich početnosti však především lexémů víceslovných.² Podle španělské lingvistiky je frazeologie lingvistickou disciplínou, která studuje *frazeologické jednotky* (unidad fraseológica). Označení *frazeologická jednotka* budeme pro účely této práce a na základě lingvistické literatury³ považovat za synonymum frazeologismu, ačkoli již ze samotného názvu vyplývá větší obecnost. Jedná se o velmi univerzální označení, které je možné postavit do role hyperonyma zahrnující i rčení, přísloví, ...

Ve španělském systému se v minulosti používalo, nebo stále ještě používá, označení – *unidad fraseológica fija* (ustálená frazeologická jednotka), odlišnost je však pouze v názvu, nikoliv ve významu. V běžném povědomí se o nich hovoří jako o *locuciones* (přibližný překlad: ustálené slovní spojení) nebo *expresiones fijas* (ustálených výrazech).⁴ Problémem definice pojmu *locución* je jeho přílišná vágnost. Ve slovníku RAE je locución definován dvěma způsoby a to jako:

- a) skupina slov, která pohromadě dává smysl,

[OWj_qIKwl9PKK35LGrNQbumT8Q0cNSstIRYwOu3mcVWJmAYo6CALqJqzolfQ7&sig=AHIEtbQUFh8uWppJ6ewK792gup2AyyvWakw](http://www.rae.es/diccionario/locucion)

² Tamtéž. s. 25.

³ GARCÍA-PAGE SÁNCHEZ, Mario. Introducción a la fraseología española: estudio de las locuciones. Barcelona: Anthropos, 2008. s. 16.

⁴ ZULAGA GÓMEZ, Francisco. *Locuciones, dichos y refranes sobre el lenguaje: Unidades fraseológicas fijas e interacción verbal* [online]. Froma y Función, 2005. [cit. 1. 3. 2012] <http://redalyc.uaemex.mx/pdf/219/21901811.pdf>, s. 252.

b) ustálená kombinace slov, která se chová jako určitý slovní druh.

Nicméně ani jedna z možností není pro tuto práci dostačující.

Právě z důvodu vágnosti definice budu slovo *locución* překládat jen zřídka a budu při tom používat neutrální slova jako *výraz*, *ustálené slovní spojení* nebo obecně *frazeologismus*, jelikož většinu frazeologismů tvoří právě *locuciones*. Přesnější terminologii tedy založím na publikaci Francisca Zuluagy, který *locución* definuje takto:

Locución:

„...rozlišujeme frazeologické jednotky jazyka s následujícími distinktivními znaky: vnitřní ustálenost⁵, jednota významu a vnější ustálenost. Tyto jednotky netvoří ucelené promluvy samy o sobě, ale obecně řečeno fungují jako větné členy.“⁶

Vnitřní ustálenost dále rozděluje Thun (1978) na ustálenost obsahovou a ustálenost materiální (např. pořadí komponentů). Vnější ustálenost rozděluje na čtyři typy:⁷ situační (*situacional* - užití se váže na společenskou situaci), analytická (*analítica* - vzniká jako následek používání lingvistických jednotek, které jsou již ustanoveny pro popsání závěrů z pozorování vnějšího světa), poziční (*posicional* - umístění jednotek v určitých částech v rámci členění textu) a *pasemática*, což jsem volně přeložila jako vnější, ačkoliv je to podle Thuna pouze typ vnější ustálenosti, který spočívá v užívání přímo determinovaných výrazů, a to určitými mluvčími při daných příležitostech. Jinými slovy důležité je postavení v komunikaci, kterým mluvčí disponuje. Jde o performativní výpovědi obřadního charakteru, kdy je určeno, kdo bude dané formule pronášet. Určitý akt nabude platnosti jen tehdy, pokud výpověď bude vyřčena osobou, která k tomu má oprávnění (např. svatba). Všeobecně se dá říci, že Thun vidí jako nejdůležitější faktor to, odkud přichází aktivní činitel, který ustálenost ovlivňuje.⁸

⁵ V Zuluagově definici se mluví pouze o jednom z typů této ustálenosti (*pasemática*), viz dále Thun.

⁶ „...unidades fraseológicas de la lengua con los siguientes rasgos distintivos: fijación interna, unidad de significado y fijación externa pasemática. Estas unidades no constituyen enunciados completos, y, generalmente, funcionan como elementos oracionales.“

Tamtéž, s. 253, podle: CORPAS PASTOR, G. Manual de fraseología española 1996.

⁷ GONZÁLEZ GRUESO, F. D. *Las colocaciones en la enseñanza del español de los negocios* [online]. 2006. [cit. 5. 7. 2012] http://www.marcoele.com/descargas/2/gonzalez-colocaciones_espanol_negocios.pdf, s. 4.

⁸ ZULAGA GÓMEZ, Francisco. *Locuciones, dichos y refranes sobre el lenguaje: Unidades fraseológicas fijas e interacción verbal* [online]. Froma y Función, 2005. [cit. 1. 3. 2012] <http://redalyc.uaemex.mx/pdf/219/21901811.pdf>, s. 253.

V české terminologii ekvivalentní rozdělení neexistuje, nicméně František Čermák si všímá stejné věcné souvislosti. Zatímco podle Thunova rozdělení je vnitřní ustálenost dále dělena dle strukturálních faktorů (nezaměnitelnost pořadí, omezenost ve výběru komponentů (valence), fonetický aspekt) a vnitřního významu, Čermák spíše odděluje význam a strukturu a v rámci těchto kategorií charakterizuje dále. Při aplikaci Čermákovy teorie na Thunovu koncepci by se vnitřní ustálenost týkala strukturálních aspektů a zároveň sémantických rysů konceptuálního významu. Vnější ustálenost je ovlivněna aspektem pragmatického významu expresivního, symbolického a evaluativního. Pragmatický aspekt tedy záleží na kontextu (tzn. působení z vnějšku).

Další termín, který je zapotřebí k vymezení předmětu zájmu této práce:

Frase proverbial (odpovídá názvu frase hecha; rčení):

„... jedná se o autonomní lexikální jednotku [...] Je to něco, co bylo řečeno či napsáno, a její použití má charakter citátu, vzpomínky; něco, co se zmiňuje v situaci, která se nějakým způsobem podobá té, při které toto úsloví vzniklo. Její expresivní význam není v obrazovosti, ale je v paralele, která vzniká mezi nynější situací a původním použitím...“⁹

S ohledem na předchozí definice se budu zabývat látkou, kterou frazeologie zkoumá. Přesný obsah této vědní disciplíny je relativní, tedy v závislosti na autorovi. Poměrně rozšířenou tendencí je dělení frazeologie na „dvě frazeologie“. S tímto se můžeme setkat jak ve frazeologii české, tak španělské. Za určující v této práci budu považovat rozdělení koncepcí podle L. Gurillové: užší koncepce podle ní zahrnuje *locuciones* a *frases proverbiales* (rčení), širší pojetí zahrnuje kromě již uvedených také *refranes* (příslloví), *aforismos* (aforismy), *vocabulario técnico* (odbornou slovní zásobu), *dialogismos*¹⁰ (dialogismy), *fórmulas* (formule)...¹¹ V této práci je upřednostňován přístup užšího pojetí, který se blíží více tomu, jak názvu „frazeologie“ rozumím.

⁹ „...una entidad léxica autónoma [...] Es siempre algo que se dijo o se escribió, y su uso en la lengua tiene el carácter de una cita, de una recordación, de algo que se trae a cuento ante una situación que en algún modo se asemeja a la que dio origen al dicho. Su valor expresivo no está en las imágenes que puede contener, lo que es esencial en las locuciones significantes, sino en el paralelismo que se establece entre el momento actual y otro pretérito...“

BOGOCZOVÁ, Barbora. El campo fraseológico del mundo culinario: diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2010. Vedoucí práce: Mgr. Monika Strmisková. s. 11. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/261853/ff_b/Bakal.prace.txt[online], [cit. 1. 3. 2012] Podle: CASARES, J. Introducción a la lexicografía moderna. Madrid: C.S.I.C., 1992[1950].

¹⁰ Figura que se realiza cuando la persona que habla lo hace como si platicara consigo misma, o cuando refiere textualmente sus propios dichos o discursos o los de otras personas, o los de cosas personificadas.

1.1.1 Vývoj frazeologie

U frazeologie je nejasné její postavení v rámci lingvistických věd, a sice míra její nezávislosti, tedy zda jde vůbec o samostatnou vědní disciplínu. Tradičně (60. a 70. léta) byla chápána jako součást lexikologie. Nicméně po hlubším zkoumání byly objeveny i jiné vlastnosti frazeologismů (idiomaticnost, syntaktické anomálie), které sloužily jako argument pro chápání frazeologie jako samostatné vědní disciplíny, která je ovšem spojená s dalšími lingvistickými oblastmi jako morfologie, syntax či stylistika. Ruiz Gurillo ji označuje jako interdisciplinární vědu, což frazeologii nepřiznává statut samostatné vědy.¹² Nezavrhuje však koncept frazeologie jako samostatné vědní disciplíny, zejména vyzdvihuje důležitost porozumění frazeologii samotné, nicméně svým interdisciplinárním pojetím se snaží zdůraznit funkčnost frazeologie v lingvistickém zkoumání. Otázky spojené s dalšími vědami (morfologie, syntax, lexikologie, ...) tak nevytváří pouhý soubor anomálií, ale v případě chápání frazeologie jako jedné vědy se řeší uceleně v jejím rámci.¹³

1.2 Frazeologismy

Již název práce uvádí zkoumanou problematiku – „frazeologismy“. Frazeologismus je synonymem ke slovu frazém a jeho definice záleží na jazykovědném přístupu. František Čermák zdůrazňuje problém vytvoření všeobecné definice, která by byla platná pro všechny typy frazémů. Uvádí proto tři definice, které z nějakého důvodu nesplňují všechny požadavky, jsou zaměřeny na určitou rovinu (formální, sémantickou, kolokační). Tato práce vychází z následující definice:

„Idiom a frazém je jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojeních), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném.“¹⁴

Tuto definici jsem vybrala proto, že je spojena s tzv. *testem komutace*. Ten spočívá v záměně některého komponentu frazému analogicky jiným komponentem v obdobné

DICCIONARIO DE LA LENGUA ESPAÑOLA - Vigésima segunda edición [online], 2001. [cit. 1. 3. 2012]. http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=dialogismo

¹¹ RUIZ GURILLO, Leonor. *La fraseología del español coloquial*. Barcelona: Ariel, 1998. s. 12.

¹² GARCÍA-PAGE SÁNCHEZ, Mario. *Introducción a la fraseología española: estudio de las locuciones*. Barcelona: Anthropos, 2008. s. 38 – 39.

¹³ RUIZ GURILLO, Leonor. *La fraseología del español coloquial*. Barcelona: Ariel, 1998. s. 11.

¹⁴ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and General Phraseology*. Praha: Karolinum, 2007. s. 31.

funkci.¹⁵ Pomocí tohoto mechanismu je pak možné v textu analyzovat, zda se jedná o frazeologismus či nikoliv. Dalším sledovaným aspektem je ustálenost kombinací. Pořadí jednotlivých prvků není zaměnitelné a do kontextu frazeologismus vstupuje jako jeden celek.¹⁶ Právě identifikace frazeologismu je důležitá pro praktickou část této práce.

Ruiz Gurrillo o frazeologických jednotkách tvrdí, že mají dvě základní vlastnosti: ustálenost a idiomaticitu. První z těchto vlastností je podle španělské autorky pro frazeologismus povinná, kdežto idiomaticita, tedy nemožnost dedukce významu jednotky z jejich jednotlivých částí, se u frazémů liší stupněm a povinná pro ně není.¹⁷

Vymezení frazém versus idiom je opět otázkou přístupu jazykovědy. František Čermák jako hlavní rozdíl udává hledisko. Zatímco frazém se zabývá formou útvaru, idiom se zabývá jeho sémantikou. Terminologické rozlišení je pak vhodné používat, pokud jedno hledisko výrazně převažuje nad druhým. Vzhledem k tomu, že s vývojem jazyka klesá úloha sémantiky, je frazém chápán jako širší pojetí a z praktických důvodů se „*mluví často o všech jednotkách jako o frazémech*.“¹⁸ Toto tvrzení sdílí i Mario García Page Sánchez ve své publikaci *Introducción a la fraseología española* (str. 16).

1.3 Funkce frazeologismů

Pro určení funkce frazeologismů budu vycházet z pražské strukturalistické lingvistiky tak, jak je rozděluje František Čermák:

1. **Funkce kompoziční:** jedná se o pravidelné skládání a slučování jednotek, které pak společně vytvářejí jeden význam. Jde o vznik nové jednotky. V rámci frazému ztrácejí jednotlivé komponenty svůj sémantický význam. Z toho vyplývá, že při překladu idiomu není možné překládat jednotlivé komponenty zvlášť, nýbrž celý idiom jako celek.

¹⁵ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and General Phraseology*. Praha: Karolinum, 2007. s. 31.

¹⁶ Tamtéž. s. 36.

¹⁷ „... la propiedad no necesaria“ RUIZ GURILLO, Leonor. *La fraseología del español coloquial*. Barcelona: Ariel, 1998. s. 12.

¹⁸ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and General Phraseology*. Praha: Karolinum, 2007. s. 33 – 34.

2. **Funkce strukturní:** určuje roli frazému v rámci vyššího celku. Může jít o funkci v rámci věty, pak se jedná o frazémy kolokační. V rámci promluvy jde pak o frazémy propoziční.

3. **Funkce nominativní:** určuje vztah frazému a vnějšího denotátu. Toto je ovšem velmi široké vysvětlení, které nebudu dále specifikovat. Pro účel této práce je podstatné především to, že se dělí do dvou složek. Jedna z nich je dezignativní, tedy zabývající se čistě pojmovým vztahem k denotátu, druhá je pragmatická. Ta se zabývá vztahem mezi mluvčím a frazémem, a to ze subjektivního hlediska (tedy zkoumá se komunikační intence mluvčího).¹⁹

¹⁹ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and General Phraseology*. Praha: Karolinum, 2007. s. 212 - 215

2 Hovorová španělština

Hovorový útvar jazyka je v rámci stratifikace jazyka obtížně definovatelný. Přesněji řečeno, obsah útvaru se liší dle pojetí autorů. Český jazyk se obvykle dělí na tři základní složky – spisovný jazyk, interdialekty, dialekty a ostatní (argot, slang...).²⁰ Nicméně problém nastává již při definici spisovného jazyka.

V případě češtiny se setkáváme se širším a užším pojetím spisovného jazyka. Širší pojetí spisovného jazyka zahrnuje do spisovné češtiny i tzv. vrstvu hovorovou. Podle Marie Čechové a kol.²¹ se jedná o prostředky, které byly původně nespisovné a přes mluvenou formu pronikají do jazyka spisovného (zdrojem je zejména středočeské nářečí). V užším pojetí se jevy na hranici spisovnosti chápou jako *hovorová čeština*.²² Hovorový jazyk je jazykem prostě sdělovacího funkčního stylu. Toto hledisko je zároveň pohledem, který je nejbližší španělskému pojetí hovorové španělštiny.

Podobná „dvojakost“ týkající se významu slova hovorový existuje i ve španělštině. Přesněji řečeno se jedná o mylnou zápletku označení popular a colloquial. Jak upozorňuje Antonio Briz, v mnoha odborných textech se nezohledňuje, že *popular* označuje tzv. *nivel de lengua*, tedy v češtině obdobu útvaru českého jazyka (spisovná vrstva hovorová), zatímco *colloquial* označuje úroveň v rámci mluvy, tedy registru.²³

V lingvistických pracích se objevují různé definice hovorové španělštiny, které se v podstatě dají rozdělit do dvou skupin. Klasický přístup opomíjí pragmatickou stránku věci, na kterou je naopak v moderních studiích kladen důraz. Příkladem klasického přístupu může být definice Wernera Beihauera:

„Hovorový jazyk chápeme jako mluvu, která vzniká přirozeně a spontánně v běžné konverzaci, v opozici k vědomě formulovaným lingvistickým projevům, tedy projevům

²⁰ KRČMOVÁ, Marie. *Stratifikace současné češtiny* [online].Linguistica online. 1. 9. 2005 [cit. 2. 2. 2012] <http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/krcmova/krc-012.pdf>, s. 1.

²¹ ČECHOVÁ, Marie. A kol. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV nakladatelství, 1995. s. 21-22.

²² Tamtéž. s. 21 – 22.

²³ BRIZ GÓMEZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmagramática*. Barcelona: Ariel, 1998. s. 37.

*rozumovým, řečnickým, kazatelským, právnickým, konferenčním apod., nebo umělecky zdobným, jenž jsou vytvořeny spisovateli, novináři či básníky“.*²⁴

Soustavné studium hovorové španělštiny (*español coloquial*) se začalo významně rozvíjet počátkem 90. let. Nejen v průběhu tohoto desetiletí se vyvíjela teorie a definice hovorové španělštiny. Antonio Briz se při hledání charakteristik a definice hovorové španělštiny zabýval pojetím hovorového jazyka nejen u španělštiny, ale i u dalších jazyků, tedy hovorového jazyka obecně (podle M. C. Lasaletta, 1974), či britským pejorativním přístupem (B. Steel, 1976). Na základě tohoto studia charakterizoval Antonio Briz hovorovou španělštinu následujícími znaky:

- Jde o registr²⁵ španělštiny, jehož užití je určeno situací a okolnostmi komunikace.
- Není používána pouze jednou společenskou vrstvou, ale všemi mluvčími, nicméně u nižší společensko-kulturní úrovně mluvčích jde často o jediný registr, který bezpečně ovládají, což ovšem neznamená, že jsou jeho výhradními uživateli.
- Nejedná se o homogenní útvar aplikovatelný na všechny mluvčí, nicméně se odlišuje, a to podle charakteristik dialektu a sociolektu²⁶ mluvčích.
- Jde o vyjadřovací systém, který je, spíše než zjednodušením formálního stylu,²⁷ rozvojem pragmatiky v komunikaci (více v kapitole 3.1.).
- Častěji se projevuje v ústní formě, ovšem najdeme ji i ve formě psané.

²⁴ „Entendemos por lenguaje coloquial el habla tal como brota, natural y espontáneamente en la conversación diaria, a diferencia de las manifestaciones lingüísticas conscientemente formuladas, y por tanto más cerebrales, de oradores, predicadores, abogados, conferenciantes, etc., o las artísticamente moldeadas y engalanadas de escritores, periodistas o poetas.“

BEINHAUER, Werner. *El español coloquial* [online]. Revista electrónica de estudios filológicos. 2001, březen, č. 1. [cit. 26. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.um.es/tonosdigital/znum1/peri/peri.htm>

²⁵ *registro* – česky registr – v české lingvistice se stále ještě používá tradičního označení funkční styl, což není v souladu s charakterem práce. Podle F. Čermáka je registr pojmenování jedné z variet jazyka, která je definována sociální situací (náboženství, věda...). Viz Jazyk a jazykověda s. 314. Vliv má i sociolekt a dialektální znaky mluvčího.

²⁶ Akademický slovník cizích slov: def. sociolekt - souhrn zvláštností charakterizujících mluvu určitých společenských skupin.

²⁷ V češtině v rámci základní kategorizace – styl administrativní, nicméně nejde o zcela totožný obsah pojmů.

- Najdeme ji v různých typech diskurzů, nicméně její nejpřirozenější užití je konverzace.²⁸

Její další charakteristika by se dala rozdělit na obecná kritéria, která určují registr, a to ze dvou stránek. Mezi obecné charakteristiky (rasgos situacionales) patří: běžné (každodenní) téma, spontánní mluvený projev, interaktivnost, rovnocenné jednání.²⁹ Jejich projevem je absence plánování diskurzu (můžeme pozorovat například na syntaxi) nebo neformální tón. Druhá skupina znaků je spojena s mluvčím, jsou to tedy znaky sociokulturní, sociolektální, věkové, dialektální, regionální.³⁰

Jako velmi důležitý fakt při vytváření obrazu o hovorové španělštině figuruje pojetí slova *vulgární*. Slovníky obvykle obsahují skupinu slov, která jsou označována jako vulgarismy. Nesrovnalost mezi slovníky a reálnou situací nastává ve chvíli, kdy je vulgarismus použit v hovorovém registru. V onom případě slovo „ztrácí svou hrubost“. Koncepce Val. Es. Co. vymezuje chápání slova *vulgární* (vulgar):

*„za **vulgární** označujeme použití nesprávné, anomální, na okraji standardních a regionálních norem, nedbalosti a nevzdělanosti. Označení **hovorový** chápeme jako registr a pojmenováváme tak společensky přijímané užití v běžných komunikačních situacích, které není výlučně navázáno na určitý jazykový útvar a ve kterém vulgarismy a projevy nářečí fungují jako charakteristické prvky emitentů“.*³¹

Vzhledem k tomu, že nejčastěji se hovorová španělština používá v mluvené podobě, v následujících kapitolách budu čerpat z pravidel, která se týkají konverzace.

²⁸BRIZ GÓMEZ, Antonio. El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmagramática. Barcelona: Ariel, 1998. s. 40.

²⁹ Tamtéž. s. 41.

³⁰ Tamtéž.

³¹ „Calificamos de vulgar el uso incorrecto, anómalo o al margen de la norma estándar y de las normas regionales, producto del descuido o ignorancia. Y llamamos coloquial, entendido como nivel de habla, a un uso socialmente aceptado en situaciones cotidianas de comunicación, no vinculado en exclusiva a un nivel de lengua determinado y en el que vulgarismos y dialectalismos aparecen en función de las características de los usuarios“.

BRIZ GÓMEZ, Antonio. El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmagramática. Barcelona: Ariel, 1998. s. 37.

3 Frazeologismy ve vztahu k mluvčímu

3.1 Pragmatika

Každý lidský projev má nějaký účel, ať už ve vztahu k okolí nebo k samému jednotlivci. U jazykových projevů to platí o to více. Vybíráme v *langue* taková slova, abychom dosáhli výsledku, který od sdělení očekáváme, ať už je tímto účelem nějaký osobní prospěch, estetický zážitek nebo pouze prosté informativní sdělení. Tento záměr se nazývá komunikační intence emitenta.³² Studium pragmatiky je poměrně nová záležitost, jde o vyčlenění nového a dnes již platného úhlu pohledu.³³

Pragmatika se snaží odpovědět na otázky, na které tradiční gramatický systém odpovědět nedokázal. Snaží se nalézt důvody, proč mluvčí v jistých situacích použije určitá slova, a na základě toho vytvořit pravidla; hledá pragmatický smysl výpovědi, který „je dán komunikační intencí emitentovou a lze jej systematizovat jako třídu komunikativních funkcí výpovědi, jež jsou realizovány různými komunikativními formami výpovědi“.³⁴ Pragmatický smysl výpovědi vzniká vyjádřením komunikačního záměru, který může být symetrický nebo asymetrický vůči obsahu výpovědi.³⁵

Podle B. Zavadila a P. Čermáka (2010) má výpověď svou komunikační funkci a komunikační formu. Komunikační funkce, tedy smysl výpovědi, odkazuje na činnost autorů J. Austina a J. Searla, kteří vytvořili „teorii řečových aktů“. Tyto akty dělí do čtyř skupin: lokuční, perlokuční, ilokuční, performativní.³⁶ Příkladem takovéto funkce může být např. výčitka, varování, přání atd. K vyjádření takovéto funkce je zapotřebí speciálních jazykových prostředků, tedy komunikačních forem, což jsou ve své podstatě společensky ustálené způsoby vyjadřování. Tyto prostředky můžeme dále dělit:³⁷

a) Prostředky modální

³² ZAVADIL, B. a ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010. s. 422.

³³ RUIZ GURILLO, Leonor. *La fraseología del español coloquial*. Barcelona: Ariel, 1998. s. 53 – 54.

³⁴ ZAVADIL, B. a ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010. s. 422.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ ZAVADIL, B. a ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010. s. 422. Podle: AUSTIN, John Langsaw. *Jak udělat něco slovy*. Praha: Filosofie, 2000.

³⁷ Tamtéž. s. 422 – 423.

Suprasegmentální a lexikální prostředky se podílejí na vyjádření modality výpovědní. Modalita větná využívá slovesné mody a modalita souvětná modální souvětí.

b) Prostředky vyjadřování řečových aktů

Nejvíce se uplatňují prostředky lexikální. Dále se tyto funkce do skupin dělí podle řečových aktů:

1. **Funkce lokuční** – jedná se o prosté sdělení (*Maira Ferrer se ha divorciado*³⁸).
2. **Funkce perlokuční** – užití perlokučního výrazu se zároveň uskutečňuje jeho obsah, pojmenování výrazu (*te permito...*).
3. **Funkce ilokuční** – pronesení výpovědi má za cíl zapůsobit na jednání či chování recipienta (*...dejalo en el comedor*).
4. **Prostředky zdůraznění obsahu výpovědi** – jedná se o souvětné prostředky etatizační (*...con lo bien que lo pasábamos allí...*).

Takováto klasifikace se týká spíše promluv, na konkrétní frazeologismy se aplikuje poměrně složitě. Propojení pragmatiky s frazeologií je ale zřejmé, jelikož u frazémů rozpoznáváme pragmatický význam, který je ve své podstatě projevem expresivnosti.³⁹ Určitá skupina idiomů se podle publikace Tomáše Estebana přímo nazývá „pragmatické idiomy“.⁴⁰ Takové frazeologismy jsou podle něj spojeny s rituály (pozdrav, blahopřání, kondolence, př. „¡Buenos días!“, „Le acompaño en el sentimiento“). Autoři jako Martínez Martín, Penadés Martínez a Mogorrón Huerta se shodují v tom, že použití frazeologismu je určitým stylistickým přínosem autora a existuje tedy neutrální forma, která je sémanticky korektní a nemá žádné stylistické zabarvení. Příkladem stylistického přínosu může být frazém *mantenerse en sus trece* (*stůj co stůj zastávat svůj názor*), který kromě svého neutrálního významu má i všeobecně známé negativní zabarvení.⁴¹

³⁸ Vlastní příklady.

³⁹ RUIZ GURILLO, Leonor. *La fraseología del español coloquial*. Barcelona: Ariel, 1998. s. 53 – 54. Podobný názor zastává i F. Čermák, viz *Frazeologie a idiomatika*. s. 689.

⁴⁰ MONTORO DEL ARCO, Esteban Tomás. *Teoría fraseológica de las locuciones particulares: locuciones prepositivas, conjuntivas y marcadoras en español*. Frankfurt: Peter Lang, 2006. s. 131.

⁴¹ Tamtéž. s. 130.

Idiomy mají podobné funkční vlastnosti jako lexikální jednotky, většinou s různým stupněm lexikalizace, nicméně jejich užití je velmi specifické. Frazeologismy jsou plně pochopeny v případě, kdy jsou použity mluvčím pouze v určitém, všeobecně známém kontextu. Pouze po nastolení těchto podmínek je posluchač schopen porozumět zprávě, která je prostřednictvím idiomu sdělována. Na základě kontextuálního umístění pak vznikají problémy s překladem do jiných jazyků.⁴² Tuto ideu o odlišnosti frazeologismů od lexikálních jednotek rozvíjí také Alberto Zuluaga, jenž si klade otázku, zda existuje nějaká vlastní funkce v textu, kterou by sdílely všechny tyto jednotky. Dochází k závěru, že takováto funkce existuje. Zuluaga ji nazývá „frazeologická funkce“ a definuje ji následovně:

*„Frazeologická funkce spočívá v poskytování a maximálním zjednodušení jak formulace sdělení autorem, tak jeho příjem posluchačem nebo čtenářem. Děje se tak prostřednictvím již utvořené lingvistické konstrukce, jež je známá v rámci určitého společenství“.*⁴³

František Čermák spojuje pragmatickou funkci s propozičními frazémy. Takové frazémy jsou tvořeny z roviny kolokační a lexikální a samy o sobě tvoří promluvu. Pragmatická funkce může mít pět základních podob, které se mezi sebou často kombinují.⁴⁴

⁴² Tamtéž. s. 131.

⁴³ Esa función textual básica puede llamarse función fraseológica y consiste en facilitar y simplificar al máximo tanto la formulación del mensaje por parte del autor como la recepción por parte del lector u oyente, diciendo algo mediante una construcción lingüística ya hecha y conocida en una comunidad respectiva.“

ZULUAGA, Alberto. Sobre las funciones de fraseologismos en los textos literarios [online]. Paremia. 1997, č. 6. [cit. 20. 6. 2012]. s. 631 – 632. <http://www.paremia.org/paremia/PAREMIA6/P6-98.pdf>

⁴⁴ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and General Phraseology*. Praha: Karolinum, 2007. s. 55 – 57.

1.) Faktuální třída frazémů

Mluvčí se zavazuje k pravdivosti propozice. Jedná se o promluvu, kterou bychom běžně nazvali „informace“. Patří sem frazémy vyjadřující: tvrzení, možnost, nutnost, existenci, (ne)určitost, (ne)jistotu, (ne)pravdivost, odhad, (ne)pravděpodobnost, předpověď, (ne)závislost, změnu platnosti, všeobecnost, kategorizaci, typologii, ...

*Es un cuento chino.*⁴⁵

2.) Voluntativní třída frazémů

Mluvčí se snaží vyvolat u posluchače nějaký efekt, přimět ho k něčemu. Role mluvčího je aktivní. Jde především o: rozkazy, přání, žádosti, lhostejnosti, rady, přesvědčování, doporučení, ujištění, slib, uklidnění, přesvědčování, pozdravy, ...

¡hasta luego!, ¡ya está bien!, Me importa un bledo.

3.) Expresivní třída frazémů

Mluvčí vysvětluje racionálním projevem své zaujetí, implikuje vždy pasivní roli posluchače. Jedná se zejména o gratulace, poděkování, omluvu, pochybnost, znechucení, pohrdání, žertování, vyhýbavost, bezradnost, ... Zařadili bychom sem i některé odpovědi u určitých výrazů, příklad české „není zač“.

Le acompaño en el sentimiento. He metido la pata.

4.) Emocionální třída frazémů

Mluvčí sděluje emocionální postoj vůči posluchači. Takovýto frazém je možno zařadit na škálu dobrý – špatný. Zahrnují: překvapení, chválu, spokojenost, radost, nechuť, závist, lítost, zklamání, obavu, výsměch, strach, zlost, pomstychtivost, ...

⁴⁵ Podle české teorie jsem vyhotovila vlastní příklady, odpovídající dané charakteristice.

Řadíme sem i nadávky a kletby různého stupně závažnosti.

¡a tomar por culo!

5.) Deklarativní třída frazémů

Tato třída je v porovnání s ostatními spíše okrajová, mluvčí frazeologismem nastoluje novou situaci. Jeho promluva má deklaratorní charakter. Jedná se o: jmenování, propuštění, odsouzení...

...cómo tú quieras.

František Čermák dále vymezil i šestou třídu – **Intenzifikační**, nicméně se jí příliš nevěnuje z toho důvodu, že v českém jazyce se s ní příliš nesetkáme. To ovšem neplatí pro španělštinu, kde je zdůraznění, zveličení významu ve frazeologii široce zastoupeno.

¡qué coñazo!

3.1.1 Pragmatika a frazeologismy v hovorové španělštině

Na pragmatickou úlohu frazeologické jednotky v rámci konverzace se můžeme dívat z pohledu argumentace nebo z pohledu lexika. Jde o funkci v pozici spojky, prostředek intenzifikace, zmírnění nebo o funkci modální, v případě, že se v konverzaci plně uplatňuje.⁴⁶ V souvislosti s tím se v moderní lingvistice mluví o pragmatických markátorech výpovědi, tedy o výrazech, „*které nějakým způsobem modifikují významovou platnost výpovědi, větných členů nebo celých vět, přičemž samy větněčlenskou funkci zpravidla neplní*“.⁴⁷ Zatím neexistuje žádná univerzální klasifikace, kterou by přejala lingvistické systémy všech jazyků, klasifikace se obvykle odvíjejí od vlastností a znaků jednotlivých jazyků. Španělská lingvistika včetně skupiny Val. Es. Co. většinou vychází z klasifikace Josého Portolése. Česká klasifikace pro španělštinu vypracovaná B. Zavadilem je rozděluje do následujících skupin a podskupin:

⁴⁶ RUIZ GURILLO, Leonor. *La fraseología del español coloquial*. Barcelona: Ariel, 1998. s. 53.

⁴⁷ ZAVADIL, B. a ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010. s. 406.

možností, jak obohatit frazeologickou slovní zásobu, je derivace, která se v nejširším pojetí chápe jako krystalizace z původně volného slovního spojení.⁵¹

Zvláštním případem vývoje frazémů je vznik tak zvaných „okřídlených spojení“, tedy: „*ustálených slovních spojení, která vznikla z citátů nějaké konkrétní historické nebo literární postavy*“.⁵² V současnosti je vzhledem k pokročilosti a rozšířenosti informačních technologií repertoár zdrojů takovýchto výrazů rozšířen i na známé citace z filmů, písní, reklam atd.⁵³

Užití nových frazeologismů má mimo jiné i silný pragmatický charakter. Jedná se o ozvláštnění textu a dokreslení určitého záměru mluvčího, jelikož může skrývat ironii, nadsázku apod. S rozvojem nových zájmových skupin pak vznikají nové frazeologismy, které se vážou na příslušnost k oněm společenským skupinám. Může tedy jít o výrazy slangového charakteru, ovšem v určitých případech se jedná o „módní trend“ a s ním spojenou touhu ukázat sounáležitost s moderním proudem a tímto způsobem získat uznání od účastníků konverzace.⁵⁴

3.1.2 Argumentace

Značnou roli hrají frazeologické jednotky v rámci argumentace. Tento typ komunikačního procesu je obtížně definovatelný, jelikož její zkoumání řadíme do třech disciplín: dialektika (zaměření na dialog, hledisko sporu), rétorika (zaměření na monologický projev) a logika (formální platnost argumentu bez kontextu). Z toho vyplývá, že existuje řada pohledů, přičemž každý má pro argumentaci svou vlastní definici.⁵⁵ Jedním z jazykových přístupů je tzv. přirozená logika, rozvíjena od 60. let švýcarským logikem J. B. Grizem a jeho kolegy. Argumentaci vidí jako

„diskursivní jev, bere tedy na vědomí komunikační situaci, v níž jsou argumenty předkládány, a zahrnuje výrazněji produktora i recipienta textu. Jejím cílem není ani tak

⁵¹ Tamtéž. s. 155.

⁵² Tamtéž. s. 149.

⁵³ Tamtéž. s. 149.

⁵⁴ Tamtéž. s. 149.

⁵⁵ KLEIN, Ondřej. Argumentace v komunikaci. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Filozofická fakulta, 2007. s. 129.

přenést pravdivost premisy na příslušný závěr, ale spíše získat souhlas nebo schválení posluchačem, s jehož reprezentací světa se musí argument shodovat“.⁵⁶

Tento pohled se shoduje s pohledem Antonia Brize na konverzaci v hovorové španělštině, o které tvrdí, že jejím hlavním cílem je získání určitého souhlasu (respektu) účastníka (účastníků) konverzace. Briz dále jako cíl konverzace určuje mezilidský kontakt, tedy právě konverzaci samotnou („hablar por hablar“). Ve své terminologii ho označuje jako *fin interpersonal*⁵⁷.

Užitím frazeologismů se stává argumentace živější, dynamičtější a expresivnější. Mluvčí často dávají konverzaci silnější zabarvení, vyjádření pomocí frazeologismu je expresivnější. To může být užitečné ve chvíli, kdy chce mluvčí argumentaci vyhrát, tedy jeho konverzační partner se na okamžik změni v odpůrce. Nejdůležitější je pak síla argumentu. Při použití metaforických prvků se zvyšuje lingvistická úroveň o stupeň výše, nejde jen o pouhý popis skutečnosti. Tím může být „opoziční mluvčí“ zmaten v případě, že nepochopí, co tím přesně původní mluvčí myslel, jednak tím jen můžeme dát najevo naši vyšší vyjadřovací úroveň. Při argumentaci použijeme frazeologismus, chceme-li zesílit naši výpověď nebo také v případě ironie.

Příklad:⁵⁸

... eso no lo haría **en la vida**...

... y **para variar** te vas de casa otra vez...

3.2 Sociolingvistické znaky

Mezi společenskými souvislostmi a jazykovým projevem dle našeho názoru existuje vztah závislosti. Tento vztah je zkoumán sociolingvistikou, která je definována jako:

⁵⁶ Tamtéž. s. 19.

⁵⁷ BRIZ GÓMEZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatogramática*. Barcelona: Ariel, 1998. s. 41.

⁵⁸ RUIZ GURILLO, Leonor. *La fraseología del español coloquial*. Barcelona: Ariel, 1998. s. 65.

*„pomezí vědecká disciplína, která se ustavila na hranicích lingvistiky a sociologie z potřeby zachytit sociální podmíněnost charakteru a variantnosti jazykového vyjadřování“.*⁵⁹

Pokud se na účastníka konverzace díváme z pohledu sociolingvistiky, můžeme se zaměřit na více aspektů, a sice: zda je jazyk určován sociální strukturou společnosti, biologicko-genetickým vybavením člověka nebo zda je společnost určována jazykem.⁶⁰ Existence takového vztahu mohou sloužit jako „indicie“ při hledání identity mluvčího.

Význam slova „identita“ není zcela jednoznačný. Jeho různé interpretace se nejlépe vysvětlují na národní identitě. Existují dva v základech se odlišující proudy v chápání pojmu identita: primordialistický – identita je dána a priori (dnes již překonaný), situacionistický – jedinec si identitu vytváří za běhu poznávání světa.⁶¹ Ačkoli zde nezkoumáme národnostní identitu, konceptuálně je tato práce ideologicky v souladu s druhým proudem, a to i z toho důvodu, že v širším kontextu bychom pojem „identita“ mohli vysvětlit jako vymezení se vůči ostatním prvkům množiny na základě daného znaku (může se jednat třeba o příslušnost k univerzitě mezi studenty). Pro nás bude tímto kritériem právě jazyk.

Podle D. Crystala je jednou z funkcí jazyka (výměna faktů, emoční, ...) i funkce identifikační, která se může projevit následujícími způsoby:

- a) Fyzická identita (věk, pohlaví, zdravotní stav)
- b) Psychologická identita (vztah mezi jazykem a osobností)
- c) Geografická identita (regionální odlišnost)
- d) Etnická a národní identita (jazyk ve vztahu k jiným národům)
- e) Sociální identita (týká se společenského statusu)⁶²

⁵⁹ JIRÁK, Jan a kol. *Jazyk ve společenském kontextu. Základy jazykovědy pro studenty sociálních věd*. Praha: Karolinum, 1996. s. 47.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ ONDREJOVIČ, Slavomír. *Jazyk, veda o jazyku, societa. Sociolingvistické etudy*. Bratislava: Veda, 2008. s. 76.

⁶² Tamtéž.

Víceméně ve shodě s D. Crystalem rozpoznává Antonio Briz následující sociolingvistické znaky⁶³:

1.) Dialektální

2.) Sociolektální

a) znaky související s **pohlavím a věkem**

b) znaky související se **společenskou a vzdělanostní** úrovní.

Rozdělení se odlišuje v psychologické a národnostní identitě. V této práci budeme využívat pouze rozdělení od Antonia Brize, jelikož aplikace národnostních a psychologických identit na naši přepsanou část rozhovoru je prakticky nemožná, protože zkoumaný jazykový materiál je neutrální vzorek poskytnutý od náhodně vybraných mluvčích, a to bez jakéhokoliv psychologického rozboru jejich osobnosti a je třeba zdůraznit, že se nejedná o příslušníky různých národností.

3.3 Výzkum skupiny Val. Es. Co.

Výzkumná skupina Val. Es. Co. (Valencia, Español Coloquial) začala působit na katedře španělské filologie na univerzitě ve Valencii (Departamento de Filología Española de la Universidad de Valencia) již v roce 1990 pod vedením Antonia Brize.⁶⁴ Jejími členy jsou profesori a stipendisté působící na Universidad de Valencia a Universidad de Alicante. V roce 2011 ji tvořilo 25 členů, mezi nimi např. Salvador Pons Bordería, Antonio Hidalgo Navarro, Leonor Ruiz Gurillo, Julia Sanmartín Sáez...⁶⁵

Hlavním cílem skupiny Val. Es. Co. je dokázat platnost počáteční hypotézy o tom, že kolokviální konverzace se dá vysvětlit na bázi určitých struktur a strategií, které vyplývají například ze studia pragmatiky. Nejde tedy o pouhý „přestupek“ proti gramatice. Jako zdroj dat je využíván korpus konverzací o dvou až čtyřech mluvčích. Jeho součástí jsou běžné konverzace, které jsou nahrány tajně, a pomocí speciálního transkripčního systému zapsány. Tento speciální systém slouží k tomu, aby byly při zaznamenávání konverzací zachyceny takové skutečnosti, které jsou pro výzkum okolností konverzací filologicky relevantní (tzn. i suprasegmentální prostředky).

⁶³ BRIZ GÓMEZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatogramática*. Barcelona: Ariel, 1998. s. 40 – 41.

⁶⁴ Val. Es. Co. Principal [online]. 2011. [cit. 29. 6. 2012] <http://valesco.es/web/index.html>

⁶⁵ Val. Es. Co. Miembros [online]. 2011. [cit. 29. 6. 2012]. <http://valesco.es/web/miembros.html>

Druhým hlavním cílem je charakterizovat hovorový registr, a to jak z pohledu komunikační strategie a lingvistických rysů, které tento registr přímo charakterizují, tak z pohledu dílčích oblastí, kterým se skupina věnuje. Patří mezi ně: pořádek slov, intonace, intenzifikace a zeslabení, spojování, frazeologie, argot, metafora a jiné. Další větví studia je zkoumání argumentační – řad, sekvencí, alternace výpovědí, simultánní výpovědi atd.⁶⁶

⁶⁶ Val. Es. Co. Investigación [online]. 2011. [cit. 29. 6. 2012]. <http://valesco.es/web/investigacion.html>

Aplikační část

4 Analýza korpusu: nahrávka kolokviální konverzace

Předložená nahrávka kolokviální konverzace má celkem tři mluvčí, z toho dva jsou rodilí (A, B) a jeden cizinec, jeho promluva je však v rozboru nerelevantní, je zařazena především z praktických důvodů návaznosti konverzace. Nahrávka byla pořízena v únoru roku 2011 ve Valencii v kuchyni mluvčího A. Za použití skrytého nahrávacího mp3 přehrávače bylo nahráno 10 minut kolokviální konverzace, a to bez vědomí jejich účastníků. Následný souhlas obou účastníků k použití této nahrávky pro univerzitní účely podepsali oba účastníci dne 12. května 2011. Z důvodu ochrany osobních údajů byla změněna veškerá vlastní jména figurující v nahrávce.

4.1 Přepisovací znaky

- : Cambio de voz. / Změna mluvčího.
- A: Intervención de interlocutor identificado como A. / Vstup mluvčího označeného jako A.
- ?: Interlocutor no reconocido. / Mluvčí neznámý.
- § Sucesión inmediata entre dos emisiones de distintos hablantes. / Okamžitá návaznost mezi vstupy dvou rozdílných mluvčí.
- = Mantenimiento del turno de un participante en un solapamiento / Setrvání repliky jednoho účastníka po překrývání se vstupem dalších mluvčí.
- [Lugar donde se inicia un solapamiento o superposición / Místo začátku překrývání.
-] Final del habla simultánea. / Konec překrývání.
- Reinicios y autointerrupciones sin pausa. / Nedokončená slova v důsledku přerušování, přerušování...
- / Pausa corta, inferior al medio segundo. / Krátká pauza méně než půl sekundy.

//	Pausa entre medio segundo y un segundo. / Pauza mezi půl sekundy a jednou sekundou.
///	Pausa de un segundo o más. Pauza delší než jedna sekunda (včetně).
(5'')	Silencio (lapso o intervalo) de 5 segundos. / Ticho o trvání 5 sekund.
↓	Entonación descendente. / Klesající intonace.
↑	Entonación ascendente. / Stoupající intonace.
→	Entonación mantenida o suspendida. / Setrvání intonace.
EN COCHE	Pronunciación marcada o enfática. / Výslovnost s důrazem.
(())	Fragmento indescifrable. / Nerozlučitelný úsek.
((siempre))	Transcripción dudosa. / Pravděpodobný přepis.
((...))	Interrupciones de la grabación o de la transcripción. / Přerušení nahrávky nebo přepisu.
(en)tonces	Reconstrucción de una unidad léxica que se ha pronunciado incompleta. Opravný přepis lexikální jednotky, která nebyla vyslovena v úplně podobě.
°()°	Fragmento pronunciado en un tono de voz más bajo, próximo al susurro. / Úryvek vyslovený velmi potichu, podobně jako šepot.
h	Aspiración de la "s" implosiva. / Přídech implozivního „s“.
(RISAS)	Cuando aparecen al margen de los enunciados. Si acompañan a lo dicho, se transcribe el enunciado y en nota a pie se indica "entre risas". / Pokud smích zazní na konci výpovědi, pokud již během výpovědi, přepíše se promluva a v poznámce pod čarou se uvede „ve smíchu“.
aaa	Alargamientos vocálicos. / Dloužení samohlásek.
n n	Alargamientos consonánticos. / Dloužení souhlásek.
¿i !?	Preguntas o exclamaciones retóricas. / Řečnické otázky a zvolání.
¿ ?	Interrogaciones. / Otázky.
i !	Exclamaciones. / Zvolání.

Letra cursiva Estilo directo conversacional. Reproducción e imitación de emisiones. /

Přímá řeč uvnitř konverzace. Reprodukování a podobování promluv.

4.2 Vlastní nahrávka

...

A: si no hablas de tu marido↑/o sea no sabes de tu marido↓ y luego si quieres cosas quee

B: por comentarios que se han escapado que no cuadran ¿no?

A: CLARO/ por ejemplo//qué le vas a comprar /(a)/ qué/ le van a traer / los Reyes tal a
o sea pues no sé porquee///yo lo tengo pensado pero tengo que saber lo que le va a
regalar Dani /// no [sé yo creo que]

B: [van por separao claro]

A: claro yo me lo IMAGINO / no sé / nunca he tenido pareja pero si tuviera pareja y
tuviera un hijo↑ §

B: §sí muy [bien no te hubieras sentido]

A: [y estoy seguro que María] sabe lo que le va a regalar
aa Manuel porque realmente solo va a ver un regalo [solamente un regalo]

B: [eso no tiene sentido] mm (3“)

A: y cosas así /// y a parte laa laa [la confirmación=]

B: [°vaya tela°]

A: = mayor fue cuandoo ///se lo conté a la Pija y dijo *hostia dimee dimee [cosas]*

B: [cuéntame cotilleos
¿no?] (RISAS)

A: pues yo no sé nada tal / y luego (()) me he enterao que Maira Ferrer se ha divorciado
hostia se ha separado Maira Ferrer no sé qué TAL/ ella llamó aa Ana↑/ Ana aa
Catrin↑/ Catrin dijo/ *HOSTIA // yo llamo yo llamo a Maira directamente*

B: y Catrin↑ llamó a [Maira↓]

A: [y Catrin] antes de llamar aa Maira llamó aa /// Amalia↓

B: ¡AAMI↓!

A: (()) y Ami dijo no *digas NADA que esta no quiero que se entere* y Ami vino a mí y me dijo *¡Qué estás diciendo!* no sé qué y digo/ ¿yo? ///no he dicho nada fue la Pija que *la lía a todos. Pues no digas nada vale* y llamo a Pija y digo

¡Pija!cállate YA §

B: §cállate la puta boca [que **la vas a liar parda**]

A: [que **la estás liando**]

B: (RISAS) **¡qué fuerte!** /// (RISAS) (2“)**¡vaya tela!** (2“)[°]**¡vaya tela!**[°]

A: bueno tengo que contar el arroz y ya eso te lo enseñaré otro día

B: es esto de aquí

A: es que ahora no soy persona. Ya, ya lo tengo calculado↓

B: pero esto /en verdad es un bloque ¿no? no es una pinta (2“)

A: dos tubos /// eso dos tubos↓

B: pero / eso aquí cabe lo mismo que aquí↑

A: no///caben dos tubos↓

B: pero aquí hay tres tubos aquí / ¿no?

A: no allí hay dos tubos y medio

B: vale o sea hay tres tubos en total y llenos dos y medio

A: en verdad hay / dos vasos y me- dos vasos de esto más esto

B: (())

A: dos vasos llenos de esto es esto

B: °vale° esto son dos tubos↑ [(RISAS)UI (este que) UI (RISAS)UI (RISAS)]

A: [(())esto son dos tubos]

B: (RISAS) (5'') y eso qué es Calamar↑

A: ((eso es el)) hígado

B: ¡qué bien!

A: se pone más tarde porque se hace enseguida el hígado

B: a ver / hígado mi tío cuando hace la paella lo hace y nos lo comemos antes de que

A: ¿SÍ? /bueno [no está mal]

B: [yo quiero hígado]

A: yo lo - yo loo - [yo lo=]

B: [hm]

A: = SÍ que lo meto (2'')

B: ¡qué bueno! /// me voy a quitar esto ya

A: déjalo en el comedor que se te llenará del olor de (())

B: SÍ olor de paella (6'') (TOS) me voy a hacer un porrito ¿no?

A: claro↑

B: no le importa que fume a tus colegas

A: aquí puedes fumar ¿eh?

B: ¿sí?/seguro↑

A: sí no no en comedor no

B: ah vale↓

A: pero en la cocina es §

B: §más permisivo (3'') y oye y Pedro como está la verdad es que **me dio coraje** no venir el otro día digo coño **tenía ganas de** ver a Pedro y a todos y daros dos besos a todos

A: Pedro cuando curra / no lo sé // vive como dios

B: vive como tú (RISAS)

A: la verdad es que sí // Pedro y yo **estamos en plan galáctico** ¿eh? **llevamos una racha**↑

B: **¡qué guay!** (4'') seguro que ni **de coña** me molaré - me molaría haberos visto ahí a todos bueno a todos a ti y a Pedro principalmente y a Victor todavía será muy difícil quedar con él

A: miraa si hubieses venido a la paella↑ // Victor, Pedro, el Cuñao §

B: §vinieron

[al FINAL]

A: [sii vinieron] todos↑(5'')

B: °Pedro↓°pero cuando trabajas tú Pedro trabaja el finde

A: Pedro no / [trabaja María]

B: [no trabaja María] tengo el regalo para su cumple

A: Pedro esta semana que viene no cu-no curra (2'')

B: esta semana que viene §

A: §vamos el lunes al teatro↑/ a monólogos↑

B: hay MONÓLOGOS↑

A: el lunes que viene (3'')

B: el lunes ((bueno)) en principio sí me molaría la verdad

A: estuvimos con Natalia/ een/en vez de monólogos fue un teatro

B: ese es el mismo donde ibamos tú y yo allí en el

A: sí sí lo mismo // está guay

B: **¡qué gracia!**

A: a qué estuvo guay el teatro /// NATALIA⁶⁷

C: ¿qué?

A: el teatro que estaba estuvo divertido↓

C: SÍI superbien /// buena obra

B: esas cosillas se salen

((...))

A: pues eso yo soy ahora jefe en /// jefe siin sin papeles pero mando más que nadie

B: (RISAS) ¡qué fuerte!

A: de hecho nadie sabe nada // de lo de esa chicaa eso eso está hostia no la llaman la atención y la dejan de llamar **que le follen**

B: que has hablado tu con la de recursos? [sigue la Carolina esa↑]

A: [noo / con Pilar] con Pilar González

B: ah vale↓

A: es quee

B: ah bueno claro que Pilar dice que no la llamen más y no la llaman más↓

A: no no no / tampoco es que no la llamen más en dos semanas la van a castigar dos semanas

B: ya ya

A: después a ver cuando vuelve y si se **pasa de lista** se irá a la puta calle // Pilar González **está hasta la polla** de la peña la historia es que como todo / tú lo sabes / en el Oceánografic son tres años te quemas y te piras [y se va renovando lo ves=]

B: [sí lo que me pasó – me pasó a mí]

A: = así siempre hay buen rollo↓qué pasa que ya no se va **ni Piter**

⁶⁷ Znenadání se v kuchyni objevil třetí mluvčí.

B: que cuando se quedan las que hay más o menos ahora quien se va a ir nadie

A: nadie **tiene huevos**↓

B: nadie↓ NORMAL

A: y ento - y entonces /coño no te quieres ir cállate la boca /aguanta [no estés allí=]

B: [renegando por
todo / ¿no?]

A: =renegando *esto es una MIERDA esto no sé qué esto es una MIERDA* taal / [todos
malos =]

B: [((° °))]

A: = rollos / **haciéndose putadas** de unos a los otros

B: **¡qué fuerte!** (2“) es que normal es ir al trabajo hasta los cojones de todas las niñerías
que hay por allí↑y todos haciéndose putadas los unos a los otros ↓

A: ¡HOMBRE! en cambio de mediodía↑/ tres y cinco / tres y siete /// con dos co [jones
¿eh?]

B: [la peña
se] caga ¿no?

A: °a **tomar por culo**° porque y CLARO aguantar ahí cinco o seis minutos más de tu hora

B: jo der↓

A: que haces cierra la ventanilla ventanilla cerrada

B: no hay nadie no hay taquillas abiertas ¿no?

A: no taquillas de momento no **ha habido huevos** pero info sí que lo cierran (2”) o sea eso
es así allí ya ehh de mucho ya la peña ya muy quemada muy hasta la polla (2”)

B: °no sé° (10”) y de las antiguas quien viene pues eso Juana↑ Ana↑ Pilar↑ Amalia↑///
María↑ tú↑// / Pedro /Antonio↑// yy↓ Vicente sigue↑

A: Vicente sigue

B: y ya está ¿no?

A: es que no sé aa - yo tengo ambos turnos no sé quien hay

B: jodeer eso es de de las que estaban cuando estaba yo no me acuerdo claro que ¡NO! (3'')

A: pero aquí hay un rollo muy raro ahora ¿eh? no te molaría nada (2'')

B: **¡QUÉ RABIA!** con lo bien que nos lo pasábamos allí **me cago en la mar**

A: pero tu lo pasas mal porque son tontos y el mismo tee tee te putean §

B: §se **tiran piedras**
a ellos mismos (2'')

A: °vaya tela°

B: un cenicerito Calamar↑ [tie(nes)]=

A: [cenicero↑]

B: = oo lo dejo aquí /// tienes papel de plata y lo hago en papel de plata y luego hago una bola

[(())]

A: [espe-espe-espera /] toma toma (4'')

B: lo hago en papel de plata

A: coño había un vaso dee

B: ¡ESPÉRATE! me acabo la cerveza

A: vale (3'')

B: °me queda un poco pero° (2'') mira te voy a enseñar mi SOBRINO que por cierto

§

A: § a SÍ

B: no sé si sabes que soy TÍA

A: sí sí lo sé me enteré↓ me enteré↑no sé quién me lo - me enteré por Marta que lo ponías en el feisbuk⁶⁸

B: °¡qué bonico!°

A: que tiras de blacberri⁶⁹ y todo

B: es que ahora te lo voy a contar lo de la blacberri ↑y mi amigo Alfonso (TOSAS) el día de nochevieja se / ee - se le mete suu - su móvil en un cubata↓ /// luego nos vamos a la discoteca y de repente una pava y le dicee esta en unos sofás *sentaos*↑ y le dice una chicaa *joye!* tal *se te ha caído una blacberri / ai síi síi hostia* tal *sí muchas muchas gracias* /// y es esa (2") total que se la liberó↑

A: aguantó el cubata la blacberri↑

B: no no **o sea** su móvil nuevo su móvil nuevo no su propio **o sea** su móvil↑ se le cayó en un cubata/ eso cenando / y dice *hostia me he quedado sin móvil* porque el móvil no iba y justo después nos vamos a discoteca ///y ess y esta misma noche una pava le dice *oye que* y que tal la blacberri no tenía nada que ver con su móvil/**o sea** que se quedó sin móvil y la misma noche que se queda sin móvil va una pava y le ofrece una blacberri y él dijo tal

A: [HOSTIA] en la discoteca

B: [SEE] ve que a algún pavo se le se le caería del del este // y no sé qué lo vio y le dijo *mira la blacberri esta es tuya* y él dijo *hostia sí tal muchas gracias* y coño y se fue, y se llevó la blacberri (risas) y dice na fuimos a liberarla a un morillo de esos de allí , y la liberan y se ve que a los dos días falla, osea no pillaba cobertura con ninguna tarjeta ↓la llevamos a otro y nos dicen que se ve que el pavo ha llamado y ha dicho que la ha perdido entonces bloquean el teléfono/ y el el segundo morito me dijo a mí que la blacberri esta solo funcionaría en extranjero (4“)entonces me quedo así y le digo *hostia alfonso* /// *me han dicho esto que te va a funcionar solo en el extranjero* y yo digo *sí pues como yo me voy a España en breve que era una semana después o dos / ooi*↑// digo *la llevo la pruebo y si va pues me la quedo* (risas)

⁶⁸ Facebook, elektronická sociální síť

⁶⁹ Blackberry, značka mobilního smartphonu

A: y si no va pues la tiro

B: fácilmente

A: (RISAS)

B: (()) //y sí que me va tío es un triunfazo

A: tienes [internet]=

B: [y además mola]

A: = y el fas y internet y eso

B: si voy con el movil ahí con el feisbuk el mesenller⁷⁰ **a tutiplén**

A: °a tope°

B: sii sii (2'') yo he puesto a tarifa esta que creo que pago veintee ahora como sin descuento creo que pago veinte al mes↑ (2'') hasta el dosmildece↑ creo que es↑ (3'') a sí que he triunfao no me aclaro muy bien porque claro no tenemos libro de instrucciones ni tengo na

A: yo si quieres te puedo conseguir uno ///

B: Sí (2'') sería genial (3'') porque nada tengo el cargador que se lo compró él adrede también (RISAS)

A: pues vale ahoraa cuando está casii quemada la carne //

B: sí [bien doradito]

A: [pongo la verdura]

B: a ver↓(4'')qué te cuesta hacer una paella de tiempo

A: no no lo sé (5'') cómo está tu hermana

B: su novio §=

A: §super

⁷⁰ Messenger, program pro elektronickou komunikaci.

B: = guaay

A: aah supercasada super del todo ya

B: casada no pero bueno

A: ya pero / vamos

B: nada y sí que te conté o te has enterao que vive enfrente de mi casa↓

A: tu HERMANA

B: [se han comprao]

A: [no] no no

B: se han comprado un piso enfrente de mi casa↓/ en Valencia ↓**o sea** cruzar la calle y el portal está ahí una finca nueva (3“)

A: joder

4.3 Analýza použitých frazeologismů

Při analýze konverzace jsem se setkala s problémem, že spoustu mých závěrů nemohu nijak datově podložit (tento problém mají za cíl vyřešit skupina ILSE a Val. Es. Co.), na zodpovězení spousty otázek by byl zapotřebí speciální výzkum (viz *liarla parda*). Kromě dostupných písemných a elektronických pramenů (převážně slovníků) jsem využívala i konzultace s rodilými mluvčími především v otázkách vzdělanostní úrovně a věku.

Korpus Val. Es. Co. by měl sloužit právě k tomu, aby u jednotlivých konverzací byly známy i sociolingvistické parametry. Tím by se přesvědčivě ustanovil vztah výrazu a vzdělání, věku atd. Ve skutečnosti autor nahrávky vyplňuje arch, který informuje o mluvčích (věku, dosaženém vzdělání, pohlaví, zda jsou monolingvní), místu pořízení nahrávky a situaci. Účastníci konverzace zase podepisují souhlas k použití nahrávky ke vědeckým účelům. Problémem je přístupnost takového materiálu, zatím je dostupný jen

v knižní podobě. Dalším problémem je vyhledávání naprosto stejných slovních spojení. Bez úplné digitalizace systému to shledávám téměř nemožné.

K analýze jsem se rozhodla vybrat následující frazeologismy:

De coña – ze srandy, „z prdele“

Náleží k mládežnickému argotu. Mimo hovorový registr nemá užití, slouží tedy jako jeden ze znaků určujících registr. Často se vyskytuje ve spojení *ni de coña* – ve významu „ani omylem“ ovšem s hrubou konotací.

O sea – neboli; chci říct, nebo, teda....

Jedná se o pragmatický markátor dle klasifikace B. Zavadila – Spojovací adordinační vysvětlovací, v rámci klasifikace J. Portolése by se jednalo o reformulador explicativo. Jeho užití je důsledkem spontánního projevu, kdy mluvčí potřebuje znovu formulovat svoji myšlenku. Vzhledem k funkci, jakou *o sea* zastává, je dle dat a korpusu skupiny Val. Es. Co. 86, 3% výskytů v rámci monologu.⁷¹ Dle mého úsudku⁷² nemá užívání vyhraněné pro určitou věkovou nebo vzdělanostní skupinu.

Skupina Val. Es. Co. se zabývá i pragmatickými markátory. Podle studie *Conexión y conectores* má *o sea* právě tento význam (nová formulace již řečeného) a nevyskytuje se v žádné jiné funkci. Nepřináší nové informace (v opozici například s markátorem *entonces*, který si částečně zachovává svou temporální složku významu)⁷³ a je zcela gramatikalizován.⁷⁴

⁷¹ PONS BORDERÍA, Salvador. *Conexión y conectores: Estudio de su relación en registro informal de la lengua*. [online]. Revista Cuadernos de Filología. 1998, příl. č. XXVII. [cit. 19. 7. 2012] Dostupné z: <http://www.uv.es/ponss/PDFs/Conexion.pdf>, s. 189.

⁷² Studii, která by tuto domněnku potvrzovala se nepoděřilo dohledat.

⁷³ PONS BORDERÍA, Salvador. *Conexión y conectores: Estudio de su relación en registro informal de la lengua*. [online]. Revista Cuadernos de Filología. 1998, příl. č. XXVII. [cit. 19. 7. 2012] Dostupné z: <http://www.uv.es/ponss/PDFs/Conexion.pdf>, s. 187.

⁷⁴ Tamtéž. s. 199.

Dle dat z Diccionario de partículas (2004) je výskyt *o sea* častější v mluveném projevu, zejména v hovorovém registru. V psaném projevu pak bývá součástí novinových článků, pokud se jedná o hodnotící komentáře, může mít nádech ironie.⁷⁵

¡Vaya tela! – To je mazec!

Slovo *Tela* samo o sobě může znamenat buď *látka* a s tím sémanticky příbuzná slova, nebo znamená ve *velké míře*, ve *velkém množství*, což najdeme mimo jiné ve slovníku Diccionario de coloquialismos y términos dialectales de español. Bezpochyby v analyzované konverzaci je užít druhý význam, což opět ukazuje na hovorový registr. Jedná se o emocionální zvolání, které má formu citoslovce. Vyjadřuje překvapení. Mluvčí B jeho použitím ukazuje mluvčímu A, že se stále účastní konverzace, je aktivním recipientem.

Tener ganas de algo – chtít, mít na něco chuť, náladu

Tento frazém má vysoký stupeň lexikalizace. Významově má jemnější konotaci než sloveso *querer* – chtít, spíše vyjadřuje určité citové pohnutí, což je nejspíš i důvod, proč mluvčí B tento výraz použil. Ve formálním registru stojí v opozici oproti *tener ganas de algo* a *querer* sloveso *desear*.

Liarla (parda) – něco zmotat, poplést, pokazit...

Výraz se používá ve velmi familiárním kontextu pro komentování nežádoucího výsledku. RAE uvádí jako synonymum jiné kolokviální slovní spojení - *meter la pata*. Na výraz může být dále navázáno adjektivum např. *¡La liamos gorda!*, což ještě intenzifikuje původní frazém. Ve zkoumaném materiálu se objevuje „*¡La estás liando parda!*“ Tento frazeologismus se běžně v odborných slovnících nevyskytuje. Zřejmě se jedná o zvláštní

⁷⁵ BRIZ, Antonio. *Diccionario de partículas discursivas del español*. 2004. [online], Dostupné z: <http://www.dpde.es/> [cit. 1. 7. 2012]

případ okřídleného frazému (viz teoretická část) a toto tvrzení podkládám následujícím argumentem.

Do širšího povědomí se tento výraz dostal po reportáži v srpnu 2008 na televizním kanálu Antena 3 a jejím následném zveřejnění na serveru www.youtube.com.⁷⁶ V rozhovoru pro televizi mladá záchranářka poněkud nezúčastněně komentuje své počínání, kdy omylem smíchala dvě chemické látky, které spolu bouřlivě reagovaly, a tím způsobila nepříjemnosti nejen sousedům. Mimo jiné svůj čin komentuje slovy: „...*que vamos... la he liao parda... sabes*“. Toto video se okamžitě dostalo do širokého povědomí, jen na zmíněném serveru má přes 3 200 000 zhlédnutí. Výraz se řadí mezi slovní zásobu mluvčích mladšího a středního věku, což dosvědčuje kanál šíření (youtube). Nejde však pouze o kolokviální výraz, nicméně jsem přesvědčena, že jeho užití je spojeno s humorným videem.

Pasarse de listo – hrát si na „chytrýho“

Zařadím ho mezi faktuální třídu frazémů. Ve slovníku Jesúse Cantery je daný frazeologismus vysvětlen takto: splést se jako následek snahy být příliš mazaný. Použití tohoto frazeologismu má v pozadí zášť, antipatie vůči takovému „šibalovi“, přináší tím tedy informaci navíc, v tom případě ze strany mluvčího A.

Darle coraje – Otrávit (ve smyslu „to je teda otrava“)

Ve frazeologickém slovníku najdeme u slova coraje - Lo que más coraje te dé = Lo que más te apetezca. Toto užití ale neodpovídá smyslu výpovědi mluvčího B. Jiné řešení jsem hledala prostřednictvím konzultace s pěti rodilými mluvčími, kdy všichni jako první navrhli řešení synonymní k: *me da mucho asco* (to mě tedy „nakrklo“, naštvalo atd.) což z hlediska logiky odpovídá danému užití. Z toho vyvozují závěr, že frazeologismy jsou „živoucí“ součástí jazyka, neustále se vyvíjejí, rozšiřují jejich významy, které prakticky ani

⁷⁶ Socorrista tóxica. In: *Youtube.com* [online]. 2008 [cit. 23. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=AVv4fgEZeMI>

není možné bez výjimky zaznamenat. Jedná se o výraz, který v rámci kolokviálního registru používají mluvčí s vysokou úrovní vzdělanosti.

Estar en plan (galáctico) – přistupovat k něčemu jako..., být jako...; předstírat něco

Většinou se takového výrazu užije, pokud chceme vyjádřit imitaci určitého chování, které dané osobě z přirozenosti nepřísluší, neodpovídá skutečnosti. Pro ilustraci, v corpusu CREA se objevuje příklad:

...Preferían "estar en plan" a ser novios...

Adjektivum *galáctico* označuje absolutní vrchol – Calamar a Pedro žijí na vrcholu blaha „nad galaxiemi“. V corpusu CREA se nejčastěji (67, 9%) objevuje na poli vědy a technologie, druhé místo zaujímá kategorie volný čas a každodenní život (14, 8%). Za pozornost stojí zejména jeho užití ve sportovní publicistice nejen v souvislosti s působením fotbalistů Realu Madrid.

Llevar una racha – mít významně (dobré / špatné) období

Jde o faktuální třídu frazémů, jde o konstatování. Podle slovníku RAE se na podstatné jméno *racha* vážou přídavná jména ve smyslu buď dobrý, nebo špatný. V situaci na nahrávce je elipticky vypuštěno přídavné jméno dobrý, jelikož vyplývá z kontextu. Spojení se jinak vyskytuje také v podobě: *llevar buena /mala racha*.

Que le follen – „ať jde do háje, do prdele“

Expresivní frazém, který v sobě zahrnuje pohrdání, lhostejnost. Ta je vyjádřena pomocí modu: *que* + subjunktiv prézentu. Tento výraz nemají ve zvyku požívat osoby s vysokým vzděláním.

Irse a la puta calle – stát se nezaměstnaným z důvodu „vyhazovu“

Tento frazém dle svého úsudku řadím do skupiny intenzifikačních frazémů. Ve slovníku frazeologismů se objevuje *quedarse en la calle*. RAE vysvětluje roli adjektiva *puta* v tomto spojení jako projev pomluvy, očernění, potupy, zhanobení... Významem slouží jako indicie o věku mluvčích, zřejmě se jedná o jedince, kteří se o pracovní proces přinejmenším zajímají nebo tvoří jeho součást.

Estar hasta la polla – „být opravdu našťvaný/ej (nasraný/ej)“

Existuje řada dalších frazeologismů s podobným významem, které bychom mohli přibližně zařadit na škálu neutrální – kletba. Mezi nejznámější bych zařadila např. *estar hasta las narices* (mít něčeho po krk, neutrální; eufemismus), o stupeň dále *estar hasta los cojones* (podobný význam) a jako druhý extrém *estar hasta la polla* („být nasraný/ej“). Vzhledem ke zvolenému substantivu tedy existuje jakýsi subjektivně valorativní stupeň, jenž hodnotí nastalou situaci.

(no se va) **ni piter** – nikdo neodejde; ani noha

Porovnáme-li tento výraz se slabší, neutrální variantou *no se va nadie*, je evidentní, že v tomto případě jde o zdůraznění, intenzifikaci. V kontextu konverzace znamená, že z firmy neodchází opravdu nikdo, což je vzhledem k tamním okolnostem naprosto logické a jakékoli jiné chování je z pohledu mluvčího A naprosto nesmyslné. Podobné významy mají výrazy: *ni Dios*, *ni Peter*, *ni Perri*; přičemž *ni Dios* ze všech tří spojení podává nejméně informací o mluvčím. U výrazů *ni Piter* / *Peter*, *ni Perri* mohu vyvodit sociolektální znaky: 1. Věk – zřejmě se jedná o mladistvé, 2. Vzdělanostní úroveň v tomto případě nelze posuzovat, v hovorovém registru může být mluvčí jak vzdělaný, tak nevzdělaný.

Etymologický původ tohoto výrazu se mi nepodařilo vypátrat ani po konzultaci s rodilými mluvčími a komentáři na jazykových portálech. V odborné literatuře (frazeologické slovníky, webová stránka Real Academia Española) se slovo Peter ani Piter nevyskytuje.

Pouze výraz *ni Piter* je vysvětlen v článku, který není vědecky příliš relevantní.⁷⁷ Podle něj Perri je postava Perryho Masona ze známého detektivního seriálu.

Hacer putadas a alg. – dělat někomu naschvály

Ve slovníku je označován jako vulgarismus, nicméně s odkazem na teorii A. Brize jeho užití v dané situaci, tedy hovorové konverzaci dvou blízkých přátel, není vulgární. Pod pojmem vulgární chápeme nekorektní, nevhodné vyjadřování neodpovídající situaci.⁷⁸

Tener cojones – mít odvalu

Synonymním výrazem ve formálním registru může být např. *tener coraje*, *valor* etc. Výběr varianty *tener cojones* odpovídá hovorovému registru. Ve stejném registru je možnost použít výraz *tener huevos*, čehož mluvčí A v jiném případě využil. Obecně se může konstatovat, že mluvčí A má tendenci více obměňovat slovní zásobu, čímž se jeho projev stává zajímavějším, tato tendence je u něj výraznější než u mluvčího B (v souvislosti s frazeologismy například viz užití ¡vaya tela!, ¡qué fuerte!).

A tomar por culo – do hajzlu, do háje, doprčic

Frazeologismus zařadím mezi emocionální třídu frazémů, jedná se o kletbu. Ve skutečnosti může mít dva významy, přičemž druhý z nich znamená ohromě daleko.

Me cago en la mar – „Já se na to vyseru.“

Tento frazém zařadím do emocionální třídy, jelikož vyjadřuje rozzlobení, nadávku. Ve skutečnosti existuje více obměn tohoto frazeologismu podle vzorce:

Me cago en + (art.) substantivum

⁷⁷ No fue ni Perry. 29. 4. 2009. [13. 7. 2012]. <http://www.ideal.es/jaen/20090429/jaen/perry-20090429.html>

⁷⁸ Viz Teoretická část.

RAE uvádí: *me cago en la mar, la leche*. Tyto varianty jsou spíše eufemismem k *me cago en dios*. Jiný zdroj⁷⁹ výčet ještě doplňuje o *la hostia, la puñeta, la puta de oros, mi suerte*. Používá se však i „deiktická“ varianta *me cago en esto*. Do modelu si můžeme dosadit prakticky jakékoliv substantivum za cenu toho, že výraz pak ztrácí svůj frazeologický charakter. Zajímavý by byl i výzkum, který by zkoumal volbu takového substantiva v závislosti na regionu.

Tyto výrazy jsou pouze exklamativní povahy ve srovnání s *me cago en tu puta madre, me cago en tus muertos* etc. – v takovém případě by se jednalo o velmi silné urážky.⁸⁰

Tirarse piedras – dělat si problémy sám sobě

Tento frazém je ozvláštněním konverzace. Slovník RAE popisuje dva významy *tirar piedras*. Jeden z nich – být šílený; druhý doprovází dovětek ...*a su tejado* – škodit, což odpovídá i významu na nahrávce. Jeho další funkcí je ekonomizace jazyka, protože stejný význam bychom museli vytvořit opisem.

A tutiplén – ve velké míře, množství; naplno

Tento výraz obvykle používají mluvčí s vyšším vzděláním.

A tope – na maximum

Dle rozdělení F. Čermáka bych tento frazém zařadila do intenzifikační třídy. Tento frazém navíc slouží k ekonomizaci vyjádření. V kontextu nahrávky by se *a tope* mohlo opsat: využívám aplikace v mobilu nejvíc, jak jen to jde a je to opravdu „stylový“.

⁷⁹ COLIN RODEA, Marisela. El insulto: Estudio pragmático – textual y representación lexicográfica: doktorská práce [online]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2003. 536 s. Vedoucí práce: M. Lorente Casafont, M. Ribas Bisbal. [cit. 19. 7. 2012]. Dostupné z: www.tdx.cat/bitstream/10803/7493/1/tmcr1de1.pdf

⁸⁰ Tamtéž. s. 265.

¡qué bien!, ¡qué guay! – paráda; to je super!

Oba výrazy řadím do emocionální třídy frazémů. V konverzaci převažuje jejich fatická funkce, mluvčí B dává najevo svou sounáležitost. Rozdíl mezi prvním a druhým výrazem je v rozdílném věkovém zařazení mluvčích. Zatímco v prvním případě jde o frazém, který není uživatelsky nijak vymezen, spojení *¡qué guay!* patří k mládežnickému slangu (jerga juvenil), projevuje se sociolektální znak věku u mluvčího B.

¡qué fuerte! – To je síla! To je síla...

Slouží jako intenzifikační prostředek vyjadřující překvapení. Mluvčí B použil tento příslovečný výraz jako vyjádření údivu a zároveň ukazuje určitý souhlas, potvrzuje ze strany B zájem o sdělení, které je emitováno mluvčím A, jde o odpověď fatického rázu. Podobný význam má výraz **¡QUÉ RABIA!**, ovšem v tomto případě jde o emocionální frazeologismus exklamativní povahy, více se do tohoto výrazu promítá negativní postoj mluvčího.

Závěr

V teoretické části jsem došla k závěru, že český a španělský jazykovědný systém popisující frazeologii jsou zcela nekompatibilní a většina názvosloví nemá v překladu svůj ekvivalent. I přesto existují univerzální lingvistické teorie (např. od Františka Čermáka), které se nevztahují přímo na jeden jazyk, ale snaží se hledat obecně platná pravidla.

Pokud jde o mé stanovené cíle, jednoznačnou odpověď se mi podařilo najít pouze na první výzkumnou otázku. Jednalo se o zařazení přepisu nahrávky do registru. Po analýze jednotlivých užití frazeologismů jsem došla k závěru, že jde s největší pravděpodobností o hovorový **registr**, kde má většina analyzovaných frazémů nejširší pole působnosti. Z toho plyne, že je možné určit registr na základě malého vzorku rozebíraných frazeologismů.

Ze sociolingvistických znaků se mi u obou mluvčích podařilo vyvodit **věk** cca: 20 – 40 (díky ¡qué guay!, liarla parda, irse a la puta calle...). Zřejmě jde o podobnou věkovou kategorii, což vyplývá z nepřítomnosti společenské vzdálenosti mezi mluvčími. Na určení pohlaví, pokud je to možné, by byl potřeba velký výzkumný vzorek; **úroveň vzdělání** – střední až nižší střední (objevují se jak sofistikovanější výrazy, tak i velmi expresivní nadávky); region se z této ukázky také nepodařilo určit, nicméně s velkým vzorkem by to díky regionálním odlišnostem bylo možné. Dalšími sociálními a pragmatickými funkcemi frazeologismů jsou identifikační a intenzifikační funkce, ekonomizace jazyka, ozvláštnění konverzace.

Tato práce ukázala princip výzkumu skupiny Val. Es. Co. z druhé strany. To znamená, že jsem nerozlišovala jazykové znaky dle předem známých údajů o mluvčích, ale právě naopak, z jazykových znaků jsem se snažila vyvodit odpovídající registr a údaje, což se mi alespoň zčásti podařilo. Rozšiřování korpusů, analýz a výzkumů je výzvou pro moderní jazykovědu.

Bibliografie

BRIZ GÓMEZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmagramática*. Barcelona: Ariel, 1998. ISBN 84-344-8226-6. 255 s.

ČECHOVÁ, Marie. A kol. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV nakladatelství, 1995. ISBN 80 – 85866 – 12 – 9. 380 s.

ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Czech and General Phraseology*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978 – 80 – 246 – 1371 – 0. 718 s.

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská imaginace, 1994. ISBN 80 – 7110 – 149 – 4. 251 s.

GARCÍA-PAGE SÁNCHEZ, Mario. *Introducción a la fraseología española: Estudio de las locuciones*. Barcelona: Anthropos, 2008. ISBN 9788476588673. 527 s.

JIRÁK, Jan a kol. *Jazyk ve společenském kontextu. Základy jazykovědy pro studenty sociálních věd*. Praha: Karolinum. 1996. ISBN 80 – 7184 – 210 – 9. 102 s.

KLEIN, Ondřej. *Argumentace v komunikaci*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Filozofická fakulta, 2007. ISBN 978 – 80 – 7308 – 209– 3. 129 s.

KRAUS, Jiří a kol. *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia. 2009. ISBN 978 – 80 – 200 – 1351 – 4. 879 s.

MARTINCOVÁ, Olga a kol. *Neologismy v dnešní češtině*. Praha: Academia. 2005. ISBN 80 – 864996 – 21 – X. 248 s.

MONTORO DEL ARCO, Esteban Tomás. *Teoría fraseológica de las locuciones particulares: locuciones prepositivas, conjuntivas y marcadoras en español*. Frankfurt: Peter Lang, 2006. ISBN 978-3-631-55001-4. 302. s

ONDREJOVIČ, Slavomír. *Jazyk, veda o jazyku, societa. Sociolingvistické etudy*. Bratislava: Veda. 2008. ISBN 978 – 80 – 224 – 0994 – 0. 304 s.

RUIZ GURILLO, Leonor. *La fraseología del español coloquial*. Barcelona: Ariel, 1998. ISBN 978 – 84 – 344 – 2815 – 7. 126 s.

VARELA, Fernando. *Diccionario fraseológico del español moderno*. Madrid: Gredos. 1994. ISBN 84 – 249 – 1816 - 9. 296 s.

ZAVADIL, B. a ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978 – 80 – 246 – 1641 – 4. 570 s.

Odborné články

BEINHAEUER, Werner. *El español coloquial* [online]. Revista electrónica de estudios filológicos. 2001, březen, č. 1. ISSN 1577 - 6921 [cit. 26. 3. 2012]. <http://www.um.es/tonosdigital/znum1/peri/peri.htm>

BOGOCZOVÁ, Barbora. *El campo fraseológico del mundo culinario: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2010. 72 s. Vedoucí práce: Mgr. Monika Strmisková. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/261853/ff_b/Bakal.prace.txt, [online] [1. 3. 2012]

COLIN RODEA, Marisela. *El insulto: Estudio pragmático – textual y representación lexicográfica: doktorská práce* [online]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2003. 536 s. Vedoucí práce: M. Lorente Casafont, M. Ribas Bisbal. [cit. 19. 7. 2012]. Dostupné z: www.tdx.cat/bitstream/10803/7493/1/tmcr1de1.pdf

GONZÁLEZ GRUESO, F. D. Las colocaciones en la enseñanza del español de los negocios [online]. 2006. [cit. 2. 7. 2012]. Dostupné z: http://www.marcoele.com/descargas/2/gonzalez-colocaciones_espanol_negocios.pdf, s.39.

KRČMOVÁ, Marie. *Stratifikace současné češtiny* [online]. Lingüística online. 1. 9. 2005 [cit. 2. 2. 2012] <http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/krcmova/krc-012.pdf>, 5 s.

MANCERA RUEDA, Ana. *Los estudios sobre el español coloquial en España: Breve panorama*. [online], 24 s. [cit. 29. 6. 2012]. Dostupné z: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:w9biuwRuwU8J:www.liceus.com/cgi-bin/ac/pu/ana_mancera.pdf+espanol+coloquial+universidades+espanolas&hl=cs&gl=cz&p_id=bl&srcid=ADGEEShFzf4e-1xoyN9QoxCUNZ0co_v48320t_YnrrNU37Gt1MxGLD57cSnR6pIgYVI3GBMOEo5dt-OWj_qIKwl9PKK35LGrNQbumT8Q0cNSstIRYwOu3mcVWJmAYo6CALqJqzoIfQ7&sig=AHIEtbQUFh8uWppJ6ewK792gup2AyyWakw

PONS BORDERÍA, Salvador. *Conexión y conectores: Estudio de su relación en registro informal de la lengua*. [online]. Revista Cuadernos de Filología. 1998, přil. č. XXVII. [cit. 19. 7. 2012] <http://www.uv.es/ponss/PDFs/Conexion.pdf>, 241 s.

ZULAGA GÓMEZ, Francisco. *Locuciones, dichos y refranes sobre el lenguaje: Unidades fraseológicas fijas e interacción verbal* [online]. Forma y Función, 2005. [cit. 1. 3. 2012] <http://redalyc.uaemex.mx/pdf/219/21901811.pdf>, s. 250 – 282.

ZULUAGA, Alberto. *Sobre las funciones de fraseologismos en los textos literarios* [online]. Paremia. 1997, č. 6. ISSN 1132-8940. [cit. 20. 6. 2012]. <http://www.paremia.org/paremia/PAREMIA6/P6-98.pdf>

Elektronické zdroje

No fue ni Perry. 29. 4. 2009. [cit. 13. 7. 2012]. <http://www.ideal.es/jaen/20090429/jaen/perry-20090429.html>

Socorrista tóxica. In: *Youtube.com* [online]. 2008 [cit. 23. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=AVv4fgEZeMI>

Val. Es. Co. Investigación [online]. 2011. [cit. 29. 6. 2012]. <http://valesco.es/web/investigacion.html>

Val. Es. Co. Miembros [online]. 2011. [cit. 29. 6. 2012]. <http://valesco.es/web/miembros.html>

Val. Es. Co. Principal [online]. 2011. [cit. 29. 6. 2012] <http://valesco.es/web/index.html>

Slovníky

BRIZ, Antonio. *Diccionario de partículas discursivas del español* [online]. 2004. [cit. 1. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.dpde.es/>

CANTERA ORTIZ, Jesús. *Diccionario de fraseología española*. Madrid: Abada Editores, 2007. ISBN 978 – 84 – 96258 – 97 – 6. 429 s.

DICCIONARIO DE LA LENGUA ESPAÑOLA - Vigésima sekunda edición [online], 2001. [cit. 1. 3. 2012].

http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=dialogismo

FITCH, Roxana. *Diccionario de coloquialismos y términos dialectales de español*. Madrid: Arco. 2011. ISBN 978 – 84 – 7635 – 817 – 7. 941 s.

VARELA, Fernando. *Diccionario fraseológico del español moderno*. Madrid: Gredos, 1994. ISBN 84 - 249 – 1659 – X. 294 s.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – CD, nahrávka konverzace